

Fábián Éva

Politika 2011-re: a nemzetközi kérdések elemzése francia módra

L'Année stratégique 2011 címmel az Armand Colin kiadó és az Institut de Relations Internationales et Stratégiques – IRIS (Nemzetközi Kapcsolatok és Stratégiai Kutatások Intézete) gondozásában francia nyelven jelent meg egy hasznos geopolitikai kézikönyv. Az 584 oldal nemcsak napjaink nemzetközi eseményeinek és kérdéseinek a megismerését, hanem a jövőben valószínűsíthetően ránk váró kihívásokat és a rájuk adható lehetséges válaszokat tekintve is mankót ad a kezünkbe.

Az IRIS kutatóintézet elsődlegesen stratégiai, külpolitikai, védelmi és a biztonságot érintő kérdésekkel foglalkozik. A gondozásában megjelenő könyvek és kiadványok segítségével a nemzetközi kapcsolatok éppen aktuális kérdéseit boncolja, illetve teszi érthetőbbé nemcsak a szakemberek, hanem egy szélesebb olvasóközönség számára is. Az eddig megjelent munkákról összességében elmondható, hogy mindenkor rendkívül közérthető és olvasmányos, ugyanakkor a tudományosságot sem nélkülöző művek. Az 1991 óta működő intézmény alapítója és jelenlegi igazgatója, a Sorbonne Paris–VIII egyetem oktatójaként is tevékenykedő Pascal Boniface eddig (sok esetben szerzőként) mintegy negyven munkához – köztük az itt tárgyalt kézikönyvhöz is – adta a nevét, és elismert szakteknitély Franciaországban a stratégiai kutatások területén.

Az 1985-ben útjára indított *L'Année stratégique* sorozat eddig megjelent kötetei egy szélesebb olvasótábor számára is lehetővé teszik, hogy átfogó és részletes képet kapjanak egy év – a nemzetközi politi-

kai élet főbb áramlatai, illetve a nagy földrajzi régiók gazdasági, diplomáciai, katonai és stratégiai kérdései köré szerveződő – világeseményeiről és változásairól, valamint a rájuk adható potenciális válaszokról és cselekvési stratégiákról. A sorozat 2011-es évre vonatkozó legújabb részében is olyan szerzők publikációit szedték egy csokorba, akik – természetesen egy-egy országra, régióra, speciális kutatási területre vonatkozóan – a nemzetközi kapcsolatokkal, azok alakulásával foglalkoznak, munkáik szakmai berkekben, valamint ők maguk a saját szakterületükön belül elismertnek számítanak. A többségében az IRIS kutatóinak munkáiból összeállított kézikönyvben górcső alá kerülnek a 2010 júliusának közepét megelőző időszakból az amerikai elnökválasztás hatásai és az Amerikai Egyesült Államok szerepvállalásának módosulásai, illetve Afganisztán, a Közel-Kelet és Irán problematikája. Részletes elemzés tárgyát képezi az Európai Unió 2009. december 1-jén hosszú idő után életbe lépő Lisszaboni Szerződése, valamint hatása a közösségre és annak tagállamaira, a görög pénzügyi és a globális gazdasági válság, a terrorizmus és a szervezett bűnözés aktuális tendenciái, és a 2009 decemberében Koppenhágában megrendezett nemzetközi csúcstalálkozó a klímaváltozás elleni küzdelem kapcsán. Helyet kap ugyanakkor olyan események bemutatása, háttérük mélyebb megismerése és esetleges hatásai is, mint például Mahmúd Ahmadinezsád elnök 2009. június 12-i újraválasztása Iránban, a 2010-es nagy-britanniai és a magyarországi parlamenti, illetve

az ukrainai elnökválasztások, a Haitit sújtó földrengés, az erőszak és a szervezett bűnözés növekedésének problematikája Latin-Amerikában és a karibi térségben. Átfogó képet kapunk az Afrika szarvának partjai mentén és az Ádeni-öbölben folyó tengeri kalózkodás, az Arab Liga 2010. március 27–29. között Líbiában tartott csúcstalálkozója, de a 2010-ben Dél-Afrikában megrendezett futball világbajnokság kapcsán is. Az egyes publikációk nem kizárólagosan az események részletes és tárgyilagos bemutatására korlátozódnak, hanem megfogalmazódnak bennük a lehetséges alternatívát kínáló, többségében rövid távú – esetünkben a 2011-es évre vonatkozó – stratégiai elképzelések is. A különféle stílusú elemzésekben a francia államot érintő problémakörök és érdekek bemutatása is helyet kap például a szervezett bűnözés és a terrorizmus, illetve az amerikai–francia kapcsolatok – főként Afganisztán, Irán, a Közel-Kelet, a globális pénzügyi és kereskedelmi kérdések, valamint a klímaváltozás vonatkozásában történő – újradefiniálása apropóján. Ide tartozik továbbá a francia–orosz viszony alakulása, Nicolas Sarkozy francia államfő látogatásai Kínában, és a franciák katonai erejének növelése a Perzsa-öbölben, valamint Afrikában. (Franciaország ennek kapcsán például újratárgyalta kétoldalú katonai egyezményeit számos úgynevezett frankofón állammal, mint az afrikai Csád, Togo, Szenegál, Gabon, Elefántcsontpart, Közép-afrikai Köztársaság, vagy Dzsibuti.) „2009 májusának végén avatta fel Franciaország új, közös használatú bázisát Abu Dzabiban (...) Mindez jó alkalom Franciaország számára, hogy központi helyet foglaljon el abban a régióban, ahol a világ kőolajszállítmányának több mint 40 százaléka halad keresztül, hogy fejlessze a kétoldalú katonai együttműködést, illetve hogy képes le-

gyen katonai egységek telepítésére, ami egy Iránnal feltételezhető konfliktus esetében válik fontossá. (...) Abu Dzabi bázisa, amely a régióban a francia repülőgépgyártás és védelem legjobb kiszolgálójának tekinthető, biztosítja a nemzeti technológia és szakértelem láthatóságát” – olvasható Grégoire Patte Golfe Arabo-Persique: la montée en puissance des forces militaires américaines et françaises (Perzsa öböl: az amerikai és francia fegyveres erők számára emelkedése) című tanulmányában.

A közel hatszáz oldalon a kézikönyv szerzői és szerkesztői kettős megosztást alkalmaztak: a témakörönkénti, illetve a nagy földrajzi régióknkénti elkülönítést. A könyvből azon aprónak tűnő részletek sem maradtak ki, amelyek esetenként hiányoznak a hasonló kiadványokból: a regionális és az országokkal kapcsolatos statisztikai összefoglalók, a több szempontra is kiterjedő, rendszerezett kimutatások, a hozzájuk kapcsolódó hétérdalnyi ismertető, illetve a kézikönyv bőséges rövidítésjegyzéke és a fejezetek lezárásaként a válogatott bibliográfiák. További kapaszkodót jelent a könyv végén szereplő, a nemzetközi kapcsolatokkal foglalkozó kutatóközpontok alfabetikus és országonkénti jegyzéke, az egy-egy speciális témakör – például katonai stratégia, terrorizmus, békefenntartás, fegyverkezés, leszerelés, információs és gazdasági verseny – köré csoportosuló nemzetközi szerveződések, valamint a különböző nemzetközi szervezetek internetes elérhetőségeikkel kibővített jegyzéke, és a több szempont alapján összesített világstatisztikák.

A könyv szerzők rövid bemutatása és a módszertani megjegyzések után először a Pascal Boniface által írt hosszabb lélegzetvételű bevezetőjével (2009–2010, entre illusions et désillusions – 2009–2010, illúziók és csalódások között) indul. Az Ameri-

kai Egyesült Államok új elnökének, Barack Obamának a megválasztása óta a nemzetközi környezet is módosult. Az USA jelenlegi első embere külpolitikájában elődjétől jóval nyitottabbnak tekinthető, multilateralista szemléletű, és szívesebben támaszkodik a diplomáciára, mint a katonai eszközökre. Azonban Georges W. Bush távozása után még ő sem volt minden esetben képes beváltani a személyéhez fűződő hatalmas elvárásokat. „Egyrészt, B. Obama sem képes varázslatra, és hiábavaló volt abban reménykedni, hogy képes lesz mindannak a rendezésére, amit Georges Bush összezavart. Másrészt őt nem a nemzetközi közösség, hanem az Amerikai Egyesült Államok elnökének választották...” – írja a szerző. A 2001 októberétől datálható afganisztáni jelenlét például bizonytalan végkifejlettel kecsegtet, illetve „a háború 2010 nyarán az eddigi leghosszabb amerikai katonai szerepvállalással vált, meghaladva a vietnami háború időtartamát.” Obamának történelminek számító győzelme ellenére „számtalan alkalommal kell harcot vívnia úgy a reformok, mint a hitelenség terén” – írja Charlotte Lepri a *Barack Obama á l'épreuve des faits* (Barack Obama a tények tükrében) című cikkében. Hozzáteszem, fáradozásai részben meghozták gyümölcsüket, gondoljunk csak az amerikai egészségbiztosítási reformra, vagy az Oroszországgal és a Kínával fennálló kapcsolatok újragondolása kapcsán eddig elért eredményekre. A megújuló amerikai külpolitika miatt Európa is más helyzetbe került, és tovább már nem képes a korábbi *szimpatikus nyugati világ* szerepében tetszelegni. Úgy tűnik, hogy a Bush-éra alatt, amíg a kontinens egy kényelmes karosszékben ülve, egy komótos öregemberhez hasonlóan csak szemlélődött, a világban új, politikailag és gazdaságilag egyre aktívabb szereplők tűntek fel a

porondon. Boniface szerint Európának minél hamarabb lépnie kellene, hiszen amellett, hogy gyakran mutatkozik gazdasági óriásnak, politikailag törpe. Ahogyan az európai térségéről szóló fejezet tanulmányában (*De la crise institutionnelle á la crise économique* – Az intézményi válságtól a gazdasági krízisig) Fabio Liberti megfogalmazza: „...úgy tűnik, hogy a 2011-es év fordulópontot jelent az Európai Unió és a tagországok vezetői számára, a nemzetközi színen a nemzetállamokat és az uniót a marginalizálódás kockázata fenyegeti, szemben a korábbi fejlődő államok, mint Kína, India, Brazília növekedésével és az Amerikai Egyesült Államokkal, amely továbbra is a nemzetközi színtér vezetőjének tekinthető.”

A bevezető tanulmányt négy nagyobb fejezet követi, amelyeket a szerkesztők a következők szerint csoportosítottak: gazdasági problémák (Sylvie Matelly: *Quelle économie mondiale après la crise?* – Milyen legyen a globális gazdaság a válság után?), katonai kérdések (Jean-Pierre Maulny: *Vers un déclassement de la puissance militaire européenne?* – Úton az európai katonai erő csökkentése felé?), környezetvédelem és energiaszektor (Barah Mikail: *2011 ou la confirmation d'une équation difficilement modifiable* – 2011, avagy egy egyenlet bizonyítása már nehezen módosítható), terrorizmus és szervezett bűnözés (Alain Bauer – Stéphane Quééré – Laurence Ifrac – Christophe Soullez: *Un développement hybride* – Hibrid fejlődés). Ezután jönnek az egyes régiókat – sorrendben Európa, Észak-Amerika, Latin-Amerika és a karibi országok, a Közel-Kelet és a Maghreb-országok, a szubszaharai Afrika, Ázsia és Óceánia, Oroszország és a Független Államok Közössége – részletesen bemutató fejezetek. A regionális áttekintéshez kap-

csolták a szerkesztők a stratégiával foglalkozó kézikönyvek kötelező részeit, jelesül az országstatisztikákat. Nem csupán a szokásos geopolitikai adatsorokat láthatjuk (területi nagyság, a népesség száma, bruttó hazai termék, gazdasági és kereskedelmi, valamint az energiaszektor adatai), hanem minden ország esetében külön rovat foglalkozik a biztonság és védelem kérdéseivel, illetve a fegyveres erők létszám és fegyverzeti adataival. Mint a kötet elején található módszertani fejezetben olvashatjuk, az adatsorok gyűjtése és feldolgozása azonos elvek alapján történik, így a *L'Année stratégique* kötetei kiváló forrásbázist jelentenek azok számára, akik folyamatában kívánják a nemzetközi élet fejlődését nyomon követni.

A kötet felhasználhatóságát jelentősen emeli, hogy az elemzéseket és adatsorokat régiókra, a nemzetközi kapcsolatokra és a

stratégiai kérdésekre vonatkozó közel harminc térkép, illetőleg a tárgyalta időszak (többességében a 2009. június – 2010. június közötti) kronológiája, válogatott bibliográfia, valamint számos ábra és táblázat teszi teljessé.

A *L'Année stratégique 2011* részletgazdag, ugyanakkor rendkívül közérthető olvasmány. Egy év geopolitikai helyzetének teljes körű szintézisében megelevenednek előttünk Földünk szinte minden szegletének eseményei, és a jövőre vonatkozó alternatívák tekintetében sincs hiányérzetünk. A kézikönyv nemcsak egyetemi és főiskolai hallgatók, kutatók, hanem – közérthető nyelvezete miatt – az olvasni szeretők, a világ eseményeire nyitott réteg számára is hasznos írásmű.

(L'Année stratégique 2011 – Analyse des enjeux internationaux. Paris, 2010, Armand Colin – IRIS, 584 o.) ■

E számunk szerzői

Gazdik Gyula, a ZMNE SVKI tudományos főmunkatársa

Balogh István, a ZMNE tanársegédje, a Magyar Külügyi Intézet segédmunkatársa

N. Rózsa Erzsébet, a Magyar Külügyi Intézet koordinációs igazgatója

Rácz András, a Magyar Külügyi Intézet tudományos munkatársa

Répási Krisztián, a ZMNE doktorandusza

Háda Béla, a ZMNE SVKI munkatársa

Fábián Emília, a Budapesti Corvinus Egyetem – Nemzetközi Kapcsolatok Doktori Iskola másodéves PhD-hallgatója

Péczei Anna, a Budapesti Corvinus Egyetem – Nemzetközi Kapcsolatok Doktori Iskola másodéves PhD-hallgatója

Vadász Márk, a ZMNE doktorandusza

Kiss J. László, a Magyar Külügyi Intézet tudományos igazgatója

Tálas Péter, a ZMNE SVKI igazgatója

Fábián Éva, a ZMNE doktorandusza